

"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" תכלית הנחת תפילין על יד שמאל להכניע את היצר הרע ואחר כך מניחים תפילין של ראש להפוך את היצר הרע לטוב

נרחיב לבאר דבריו הקדושים על פי מה שדרשו במדרש (במדב"ר כב-ט) מקרא שכתוב (קהלת יב): **"לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, לב חכם לימינו, זה יצר טוב שהוא נתון בימינו, ולב כסיל לשמאלו, זה יצר הרע שנתון בשמאלו"**. וזהו המקור למה שהאריך בעל ה"תניא" לבאר ב"לקוטי אמרים" (פרק ט) כי משכן היצר הטוב הוא בחלל הימני שבלב, ולעומת זה משכן היצר הרע הוא בחלל השמאלי שבלב, וצריך להגביר את היצר הטוב שבימין על היצר הרע שבשמאל.

הנה כי כן זהו ביאור דברי ה"חתם סופר", שמקודם צריך לקשור את התפילין על יד שמאל, שהיא כנגד הצד השמאלי של הלב מקום משכן היצר הרע, כדי לאסור באזיקים של קדושת התפילין את היצר הרע המערער על מלכותו של הקב"ה, ואחר כך מניחים תפילין של ראש כנגד המוח כדי להמליך את הקב"ה.

ויש להוסיף כי מטעם זה אנו קושרים את התפילין על יד שמאל עם יד ימין, שהיא כנגד הצד הימני שבלב מקום משכן היצר הטוב, כדי לעשות בכך פועל דמיון, שהיצר הטוב השוכן בחלל הימין שבלב, יקשור תחת ידו את היצר הרע ששוכן בצד השמאלי שבלב, שלא יוכל להתגבר על האדם ולהפילו ברשתו.

יומתק לבאר בזה מנהגו כפי שהביא ה"מגן אברהם" (אורח חיים סימן כה ס"ק יח) בשם רבינו האריז"ל, כי בהנחת תפילין של יד יכרוך עם הרצועה של תפילין שבע כריכות על היד, על פי מה ששנינו בגמרא (סוכה נב): **"שבעה שמות יש לו ליצר הרע"**. ופירש המהרש"א שהכוונה בזה על ז' כוחות הרע שיש ליצר הרע כנגד ז' המדות. לפי זה יש לומר כי מטעם זה אנו כורכים על היד ז' כריכות, כדי לקשור באזיקים את ז' כוחות הטומאה של היצר הרע תחת שליטתו של היצר טוב שבצד ימין.

ימין המניח של ג' ראשים, ושל שמאל המניח של ד' ראשים". וצריך ביאור להבין הענין בזה.

בנוסף על כל האמור ראוי ליישב הפליאה הגדולה בענין מקום הנחת תפילין של ראש, אשר כפי ששנינו בגמרא (מנחות לו): צריך להניחם בגובה הראש כנגד המוח. וצריך ביאור מדוע אם כן מדגיש הכתוב תמיד שצריך להניח תפילין של ראש **"בין עיניך"**, כמו שכתוב (שמות יג-ט): **"והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך"**. וכן בפרשת קריאת שמע (דברים ו-ח): **"וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך"**.

כוונה נשגבה של ה"חתם סופר" בהנחת תפילין של יד לפני תפילין של ראש

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי הקדמה מאירת עינים שגילה לנו מרן ה"חתם סופר" זי"ע (סוף חומש דברים, ליקוטים דף קסב ד"ה מה שמניחים) לבאר מה ששנינו בגמרא (מנחות לו): **"כשהוא מניח, מניח של יד ואחר כך מניח של ראש, דכתיב וקשרתם לאות על ירך, והדר והיו לטוטפות בין עיניך"**. וביאר הענין בלשון קדשו:

"מה שמניחים תפלה של יד נגד הלב תחילה ומברכים להניח, ושוב של ראש ומברכים על מצות מפני שהוא גמר המצוה, יש לומר על דרך משל, בני מדינה שרצו להמליך עליהם מלך, אמר להם [המלך], בתחילה אסרו בזיקים את פלוני המערער על המלכות ואחר כך תמליכוני עליכם."

והכי נמי הרשעים ברשות לבם ההולכים בשרירות לבם הרע, והצדיקים לבם ברשות שכלם וברשות נשמתם, על כן טרם שיניח תפילין עטרה על המוח להקדישו קודש קדשים, צריך תחילה לאסור בזיקים את המערער על המלוכה היינו הלב, וצריך להניח תפילין נגד לבו שיהיה קשור ואסור בזיקי קדושה, ואז אחר כך גומר המצוה ומניח של ראש על המוח."

בפרשתנו פרשת כי תבוא דבר בעתו מה טוב להתבונן במה שמצינו דברים נשגבים בענין קדושת תפילין של ראש, כמו שדרשו בגמרא (ברכות ו. ומנחות לה): מקרא שכתוב בפרשתנו (דברים כח-י): **"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, תניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש"**. וצריך ביאור היכן מצא רבי אליעזר הגדול בפסוק זה רמז שמדובר על תפילין של ראש.

מצינו ביאור על כך בדברי "בעל הטורים" בלשון קדשו: **"שם י' נקרא ראשי תיבות ש"ן, פירוש ש"ן של תפילין"**. וכוונתו על מה ששנינו בגמרא (מנחות לה): **"ש"ן של תפילין הלכה למשה מסיני"**. פירוש, שצריך לקמט את עור הבית בתפילין של ראש בצורת האות ש'. וכן כתב רבינו בחי: **"כי נרשם בכאן אות ש"ן שהיא הלכה למשה מסיני, והוא כאילו אמר וראו כל עמי הארץ כי ש"ן עליך ויראו ממך"**.

אמנם עדיין צריך ביאור, מה מיוחד כל כך באות ש"ן החקוקה על התפילין של ראש שגורמת להפיל יראה על כל עמי הארץ. זאת ועוד צריך ביאור, כי מלשון הכתוב **"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"**, מבואר בפירוש שיראתם היא משם הוי"ה המאיר עלינו, אלא שרמוזה בו גם כן אות ש"ן בראשי תיבות **"ש"ם י' נקרא"**, וצריך ביאור מהו הקשר בין השם הוי"ה לאות ש"ן שחיברם הכתוב יחד: **"וראו כל עמי הארץ כי ש"ם י' נקרא עליך ויראו ממך"**.

מכיון שאנו עוסקים בענין אות ש' שעל תפילין של ראש, ראוי לבאר גם כן מה שכתבו התוספות (מנחות לה. ד"ה ש"ן של תפילין) בשם "שימושא רבה", כי בצד ימין של התפילין עושים אות ש' רגילה של ג' ראשים, ואילו בצד שמאל עושים אות ש' של ד' ראשים. וכן נפסק בשלחן ערוך (אורח סימן לב סעיף מב): **"ש"ן של תפילין הלכה למשה מסיני, שיעשה בעור הבתים של ראש כמין ש"ן בולטת מקמטי העור, אחד מימינו ואחד משמאלו, של**

גמרא: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, תניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש"

היכן רמוז בפסוק זה שהכוונה על תפילין של ראש ומדוע יראים עמי הארץ דוקא מתפילין של ראש ולא משל יד

בעל הטורים ורבינו בחיי: ש'ם י'י נ'קרא ראשי תיבות ש"י"ן על שתי ש"י"ן החקוקות בתפילין של ראש מימין ומשמאל

מדרש: "לב חכם לימינו, זה יצר טוב שהוא נתון בימינו ולב כסיל לשמאלו, זה יצר הרע שנתון בשמאלו"

תכלית הנחת תפילין של ראש להפוך גם את היצר הרע לטוב

לבא, והכי שיעורו לון מארי מתניתין". פירוש השיעור של רצועות התפילין הוא שירדות עד הלב, וכך שיערו אותן בעלי משנה. נמצא לפי זה, כי הרצועה הימנית יורדת עד הצד הימני של הלב שהוא מקום משכן היצר טוב, והרצועה השמאלית יורדת עד הצד השמאלי של הלב שהוא מקום משכן היצר הרע, לרמז בכך שגם היצר הרע נהפך לטוב בקשר של תפילין שמשם יוצאות שתי הרצועות.

מעתה יאירו עינינו להבין דברי ה"חתם סופר", כי אחרי שקשרנו את היצר הרע באזיקים בתפילין של יד אנו ממליכים את הקב"ה בתפילין של ראש, ולפי האמור הכוונה בזה כי על ידי הנחת תפילין של ראש שאנו מהפכים את היצר הרע ליצר טוב, אנו ממליכים את הקב"ה על כל העולם הרוחני והגשמי, כי אנו ממליכים אותו על החלק הרוחני של היצר טוב מצד ימין בעסק התורה והמצוות, ואנו ממליכים אותו גם על החלק הגשמי של היצר הרע מצד שמאל בעניני העולם הזה, לעבוד את ה' בשני לבבות ביצר טוב וביצר רע, ובכך אנו מקיימים מצות "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע".

ש' מצד ימין בגימטריא יצ"ר שהוא יצר טוב ש' מצד שמאל בגימטריא יצ"ר שהוא יצר רע

הבה נמשיך במסע הקודש לבאר לפי זה הטעם שנמסרה הלכה למשה מסיני לחקוק בתפילין של ראש ב' אותיות ש' מימין ומשמאל, וגם הטעם שהאות ש' השמאלית היא בעלת ד' ראשים, והענין בזה כי יצ"ר בגימטריא ש' שהיא האות ש' בתפילין של ראש, ולכן נצטוונו לחקוק בו שתי אותיות ש' מימין ומשמאל, כי ש' אחת בצד ימין היא כנגד יצ"ר הטוב שנמצא בצד ימין, ואילו ש' אחת בצד שמאל היא כנגד יצ"ר הרע שצריך להפכו לטוב.

מעתה לפי המהלך הקדוש של ה"חתם סופר", כי תכלית העבודה במצות הנחת תפילין של יד היא לקשר את היצר הרע שהוא כנגד החלל השמאלי שבלב, נראה לבאר העבודה של מצות הנחת תפילין של ראש להמליך את הקב"ה, כי בכך אנו מעלים בקודש להפוך על ידי קדושת תפילין של ראש את היצר הרע ליצר טוב, כמו שיתבאר לפנינו כי עבודה נשגבה זו רמוזה בתפילין של ראש.

כאשר נתבונן נראה כי ענין נשגב זה מתבאר היטב, על פי מה שפסק המחבר להלכה (א"ח סימן כז ס"ו): "צריך לכוין הקציצה [הבית של תפילין של ראש] שתהא באמצע, כדי שתהא כנגד בין העינים, וגם הקשר יהיה באמצע העורף, ולא יטה לכאן או לכאן". לפי האמור יש לבאר הענין בזה, כי לעומת מה שקשרנו ביד ימין את התפילין של יד על יד שמאל, כדי להכניע בכך באזיקים את היצר הרע שנמצא בצד שמאל, אנו מניחים את התפילין של ראש כנגד המוח באמצע בין העינים מימין ומשמאל.

והנה משני צדדי התפילין יוצאות שתי רצועות, רצועה אחת יוצאת מצד ימין שהוא מקום משכן היצר טוב, ורצועה אחת יוצאת מצד שמאל שהוא מקום משכן היצר הרע, ושתי רצועות אלו מימין ומשמאל מתקשרות יחד בקשר של תפילין כנגד העורף, כדי לעשות בכך פועל דמיון להפוך את קשיות עורפו של היצר הרע משמאל ליצר טוב מימין.

על פי האמור יומתק להבין המשך המסע של שתי הרצועות אחרי שנתקשרו יחד בקשר של תפילין, לפי המבואר בתיקוני זוהר (תיקון שבעים קלד): "שעורא דרצועין דתפילין אינון עד

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע"

בדרך זו במסילה נעלה לבאר לפי דברי ה"חתם סופר" העבודה הקדושה במצות הנחת תפילין של ראש, אחרי שקשרנו באזיקים את היצר הרע בהנחת תפילין של יד, על פי מה ששנינו במשנה (ברכות נד.): "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע". מבואר מזה כי תכלית העבודה היא שיהפוך האדם גם את היצר הרע לטוב ויעבוד את ה' בשני יצרים.

ויש לבאר הענין בזה על פי מאמר הגמרא (ברכות סא.): "דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי דכתיב (בראשית ב-י) וייצר ה' אלקים את האדם בשני יודי"ן, שני יצרים ברא הקב"ה, אחד יצר טוב ואחד יצר הרע". והנה שנינו במשנה (אבות פ"ו מ"א): "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו".

נמצא לפי זה כי גם מה שברא הקב"ה שני יצרים באדם, לא בראם אלא לכבודו כדי שיעבוד האדם את הקב"ה גם עם היצר הרע. הנה כי כן זהו שדרשו "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע", כי על ידי שאיש ישראל עובד את ה' גם עם היצר הרע, הרי הוא מגלה בכך אהבתו להקב"ה, שכל מה שברא אפילו את היצר הרע לא בראו אלא לכבודו לעבוד בו את ה'.

וזהו ששנינו בירושלמי (סוטה פ"ה ה"ה): "אברהם עשה יצר רע טוב, ומאי טעמא, (נחמיה ט-ח) ומצאת את לבבו נאמן לפניך". ופירש ב"קרנן העדה" הכוונה בזה: "אברהם עשה יצר רע טוב, שאף המעשים הצריכים תאוה גופניות כמו האכילה והשתיה ודומיהן, לא עשה להנאתו כי אם לאהבת המקום, שנאמר ומצאת את לבבו נאמן לפניך, שלא היה לו אלא לב אחד, ואפילו לבבו הרע היה נאמן לפני ה'".

ענין זה מתבאר היטב ב"אמרי יוסף" (פרשת כי תצא דרוש טז אות י):

"והענין כי יש ב' מדרגות צדיקים, הא' הוא שיש לו יצר הרע המפתה אותו להחטיאו, אך הוא מתגבר עליו ואינו שומע לו, וזה צריך למלחמה תמיד וצריך שמירה גדולה שלא ישכח אף רגע אחד, כי פתאום יוכל לבוא היצר להפילו ברשתו ח". אך מדרגה הב' היא יותר גדולה, שהכניע את היצר והפכו גם כן לטוב ועשה מן החומר גם כן צורה, וזה אינו יכול לבא לידי חטא כלל אחרי שאין לו רק לב אחד לאבינו שבשמים, וכמו שהיה אברהם אבינו ע"ה כנ"ל כטעם ומצאת את לבבו נאמן לפניך".

האדם היא להפוך את היצר הרע לטוב, והענין בזה על פי מה שנתבאר כי האות ו' היא אות המחברת בבחינת "וי' מוסיף על ענין ראשון", נמצא לפי זה כי החוטם שהוא בצורת אות ו' מחבר את שתי העינים שהן בצורת שתי יודין, להפוך את היצר הרע מצד שמאל עם היצר טוב שמצד ימין, שגם היצר הרע יתהפך לטוב ויוכל האדם לעבוד בשניהם את ה'.

יומתק להוסיף תבלין לבאר הטעם שרמז הקב"ה שם הוי"ה בשתי עינים וחוטם שהם בצורת יו"י שעולה בגימטריא הוי"ה, על פי מאמר הגמרא (קידושין ל:): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום... ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו". והנה מבואר ב"דגל מחנה אפרים" (פרשת בהעלותך ד"ה ויסעו בראשונה) בשם האריז"ל: "כשאדם מצייר במחשבתו השם הוי"ה ב"ה, אזי הוא משבר כל המחשבות רעות וזרות". לכן צייר הקב"ה בפני האדם בב' העינים והחוטם ג' אותיות יו"י שעולות בגימטריא הוי"ה, להורות שאי אפשר להפוך את היצר הרע לטוב רק על ידי העזר של שם הוי"ה ב"ה.

הנה כי כן ירווח לנו להבין הטעם שהכתוב מדגיש תמיד כי מקום הנחת תפילין של ראש הוא "בין עיניך", אף שלמעשה הנחתן היא כנגד המוח, כי התורה ביקשה ללמדנו דעת, כי תכלית הנחת תפילין של ראש היא לחבר את היצר הרע עם היצר הטוב ולהפכו לטוב, נמצא לפי זה שהתפילין של ראש מחברת בין שתי העינים שהן בצורת שתי יודין, עין ימין כנגד יצר הטוב ועין שמאל כנגד יצר הרע, ולכן מדגיש הכתוב שצריך להניח תפילין של ראש כדי לחבר בין שתי העינים להפוך את היצר הרע ליצר טוב.

הקשר בין ב' שינין הוי"ה הוא בבחינת יו"י בגימטריא שם הוי"ה

על פי האמור יתבאר היטב הקשר הנפלא בין האות ש' בתפילין של ראש לשם הוי"ה, כפי שרמז בפסוק "כי שם י' נקרא עליך" ראשי תיבות שי"ן, כי כבר נתבאר שב' אותיות ש' מימין ומשמאל התפילין של ראש בתוספת אות ו' ב' הרביעי שאצל ש' השמאלית, הן ממש בבחינת ב' העינים והחוטם שהם בצורת ג' אותיות יו"י, שהאות ו' מחברת בין שתי היודין שהן היצר הטוב והיצר הרע.

וכן בתפילין של ראש מחברת האות ו' בקו הרביעי של ש' השמאלית, בין האות ש' שמצד שמאל שהיא רמז על יצר הרע עם האות ש' שמצד ימין שהיא רמז על יצר הטוב, כדי להפוך את היצר הרע לטוב, והרי מטעם זה

חתם סופר: במצות הנחת תפילין של יד אנו קושרים את היצר הרע העומד בצד שמאל של הלב

ז' כריכות על יד שמאל בתפילין של יד, הן כדי לקשור את היצר הרע שיש לו ז' שמות כנגד ז' כוחות הטומאה

תכלית הנחת תפילין של ראש היא להפוך את היצר הרע לטוב כדי לעבוד את ה' ביצר הטוב וביצר הרע

ש' ימנית בשל ראש בגימטריא יצ"ר שהוא היצר הטוב מימין ש' שמאלית בגימטריא יצ"ר שהוא היצר הרע משמאל

"בין עיניך", אף שההנחה היא על הראש כנגד המוח, על פי מה שמגלה לנו הזוהר הקדוש (פרשת בראשית כו.) הסוד הרמוז ביצירת האדם: "וייצר ה' אלקים את האדם", כי וייצ"ר הוא אותיות וי"י צר, שצייר הקב"ה על פני איש ישראל את האותיות וי"י, כי ב' העינים העגולות הן בצורת ב' יודין, והחוטם שביניהן הוא בצורת אות ו', וביחד ג' אותיות יי"ו הן בגימטריא השם הוי"ה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"וַיַּיְצֵר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם אֶלֶין אֱשְׂרָאֵל... בַּהֲהוּא זְמַנָּא קֹדֶשׁא בְּרִיָּה הוּא עֵיִל לֹון בְּשִׁמְיָה בְּצִיּוּרָא דְב' יוֹדִין י' י' ו' בִּינְיָהוּ דְאָנוּן סְלָקִין לְחֻשְׁבוֹן י-ה-ו-ה, וְהוּן מְצוּיָרִין בְּאִנְפֵּי בְּאִנְפֵּי דִלְהוֹן בְּתֵרִין יוֹדִין בְּחֻטְמָא דִּלְהוֹן בָּאת ו', וּבְגִין דָּא אָמַר קָרָא (במדבר כג-ט) כִּי מֵרָאשׁ צוּרִים אֲרָאֵנוּ, אֶלֶין אָנוּן צִיּוּרִין דְּשִׁמְא קִדִּישָׁא."

בתרגום ללשון הקודש:

"וַיַּיְצֵר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם, אֶלֶין יִשְׂרָאֵל... וַיַּיְצֵר, בְּאוֹתוֹ זְמַן הַכִּנּוּס אוֹתֵם הַקַּב"ה בְּשִׁמוֹ, בְּצִיּוּר שֶׁל ב' יוֹדִין י' י' ו' אוֹת ו' בִּינְיָהוּ, שֶׁהֵם עוֹלָם לְחֻשְׁבוֹן הוֹי"ה, וְהוּא מְצוּיָרִים בְּפָנֵיהֶם בְּשִׁתֵּי עֵינַיִם שֶׁהֵן בְּצוּרֵת שֶׁתֵּי יוֹדִין, וּבְחֻטְמָם שֶׁלֵּהֶם בְּאוֹת ו', וְלִכְן אָמַר הַכְּתוּב כִּי מֵרָאשׁ צוּרִים אֲרָאֵנוּ, אֶלֶין הֵם הַצִּיּוּר שֶׁל הַשֵּׁם הַקֹּדֶשׁ שֶׁמְצוּיָר עַל פְּנֵי אִישׁ יִשְׂרָאֵל."

ויש לבאר הענין בזה על פי מה שהבאנו מה שדרשו בגמרא פסוק זה: "מאי דכתיב וייצר ה' אלקים את האדם בשני יודין, שני יצרים ברא הקב"ה, אחד יצר טוב ואחד יצר הרע". נמצא לפי זה כי שתי העינים שהן בצורת ב' יודין הן רמז על שני יצרים, עין ימין היא בצורת י' כנגד יצר טוב שנמצא בצד ימין, ועין שמאל היא בצורת י' כנגד יצר הרע שנמצא בצד שמאל.

לפי זה נראה כי החוטם שבין שתי העינים שהוא בצורת אות ו', בא ללמדנו שתכלית יצירת

לפי זה יתבאר היטב הטעם שהאות ש' השמאלית יש לה ד' ראשים, כי כאשר נתבונן נראה שהיא בצורת אות ש' רגילה שיש בה שלשה ראשים, אלא שניתוסף בה עוד ראש אחד שהוא בצורת אות ו', והרי זה בבחינת (פסחים ה.): "וי' מוסיף על ענין ראשון", לקשר ולחבר את האות ש' בצד שמאל שהיא כנגד היצר הרע, עם האות ש' הימנית שרומזת על היצר הטוב, כדי להפוך בזה גם את היצר הרע לטוב.

הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה מה ששינו בגמרא (ברכות ל:): "אביי הוה יתיב קמיה דרבה [אביי היה יושב לפני רבה], חזייה דהוה קא בדח טובא [ראה רבה לאביי שהוא שמח ביותר], אמר [לו רבה] [תהלים ב-יא] וגילו ברעדה כתיב, אמר ליה [אביי] אנא תפילין מנחנא [תפילין מונחים עלי].

ופירש בבאיור הגר"א על מסכת ברכות שאביי התכוון למה שכתוב (תהלים קיט-קסא): "שש אנכי על אמרתך", שהוא רמז על מצות תפילין של ראש שחוקק עליה מימין ומשמאל ב' אותיות ש"ש, וזהו שאמר אביי שהוא "שש" ושמו שיש עליו תפילין של ראש בבחינת "שש אנכי".

לפי דרכנו יש להוסיף לפרש המשך הכתוב: "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", כי דוד המלך "שש" על מצות הנחת תפילין של ראש שיש בה ב' אותיות ש' מימין ומשמאל, על שזכה לחבר את ש' השמאלית שהיא רמז על היצר הרע עם ש' הימנית שהיא רמז על היצר הטוב להפוך את היצר הרע לטוב, ואין לך מציאת שלל רב מזה שגם המורד הגדול היצר הרע נהפך לטוב.

"ויי-צר ה' אלקים את האדם" בב' עינים וחוטם בצורת יי"ו בגימטריא הוי"ה

בדרך המלך נלך לבאר בזה הטעם שהקב"ה מזכיר תמיד שצריך להניח את התפילין של ראש

במוצאי שבת מברכים על הריח והאש כדי לייחד את העינים עם החוטים

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח לבאר מנהג ישראל תורה לברך במוצאי שבת קודש על הבשמים ועל האש. נקדים לפרש מאמרם במדרש (ב"ר יא ב): "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, ברכו באור פניו של אדם, קדשו באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת". ויש לבאר הענין בזה כי כאשר נתבונן נראה שבשבת קודש אפשר להפוך את היצר הרע לטוב.

דבר זה יש ללמוד ממה ששנינו בגמרא (שבת קיט:): "שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר, יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו".

וכתב ב"מטה משה" (עמוד העבודה סימן תלה) כי המלאך הרע שמלווה את האדם בערב שבת הוא הס"מ שרו של עשו. מבואר מזה שעל ידי קדושת השבת מסוגל האדם להפוך את היצר הרע לטוב בבחינת: "מלאך רע עונה אמן בעל כרחו". הנה כי כן זהו ביאור המדרש: "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, ברכו באור פניו של אדם, קדשו באור פניו של אדם", כי בשבת מאירות בפני האדם ג' אותיות יו"י שבשתי העינים והחוטים, כדי שיוכל לחבר על ידי האות ו' בין שתי יודי"ן שהם היצר הטוב והיצר הרע.

והנה תכלית העבודה היא שימשיך האדם מקדושת השבת על ימי החול, שגם בימות החול יצליח להפוך היצר הרע לטוב, כדי לקיים מצות "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע". לכן במוצאי שבת כשמבדילים בין קדושת שבת לששת ימי המעשה, מברכים על הבשמים שמריחים עם החוטים, ועל האש שמסתכלים בה עם שתי העינים, כדי לייחד בזה את החוטים עם ב' העינים שהן בצורת אותיות יו"י, לעשות בזה הכנה לששת ימי המעשה, להשלים בין שני היצרים על ידי הפיכת היצר הרע לטוב.

ה"רוקח" בספר "סודי רזיא" (פתיחה לחלק א), שתפילין של ראש הם כנגד יעקב אבינו, הנה הדברים בלשון קדשו:

"ולמה שי"ן בבתי תפילין שבראש, שהיא כנגד יעקב, לפי שכתוב (ישעיה מט-ג) ישראל אשר בך אתפאר, ותפילין נקראו פאר, שנאמר (יחזקאל כד-ז) פארך חבוש עליך, ובשעת החורבן השליכם לארץ, דכתיב (איכה ב-א) השליך משמים ארץ תפארת ישראל... לכן בתשעה באב נותנים אפר במקום תפילין, ולימות המשיח [נאמר] (ישעיה סא-ג) לתת להם פאר תחת אפר... ועוד, שי"ן יש לה שלשה ענפים, כנגד שלשה שמותיו יעקב, ישראל, ישורון... וסביב שי"ן של תפילין י"ב תפירות כנגד י"ב שבטים".

לפי האמור יש לפרש הענין בזה על פי מה שהתפלל יעקב אבינו לפני הקב"ה כשהיה בדרכו לחרן (בראשית כח-כ): "וידר יעקב נדר לאמר, אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים, והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך".

ויש לומר שיעקב אבינו התכוון לרמז בכך על פי מה שכבר למדנו מדברי הגמרא, כי מה שכתוב: "וייצר ה' אלקים את האדם" בשתי יודי"ן, הוא כדי לרמז שברא הקב"ה את האדם בשני יצרים, הרמוזים בב' אותיות יו"י של "וייצר" דהיינו יצר טוב יצר רע, והנה י' בגימטריא עשר ושתי יודי"ן הן ב' פעמים עשר.

הנה כי כן זהו שאמר יעקב: "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך", שלא אפול ברשת היצר הרע של לבן הארמי, "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש", שלא אצטרך לאכול מלחמו להתחבר עמו, "ושבתי בשלום אל בית אבי", שלם מן החטא שאוכל להתגבר על היצר הרע, כי אז אני מבטיח להפוך אחר כך את היצר הרע לטוב, "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", שאעבוד את ה' עם שתי היודי"ן שהן רמז על שני היצרים יצר טוב עם יצר רע.

מדגיש הכתוב שצריך להניח תפילין של ראש "בין עיניך", בבחינת החוטים שהוא בצורת אות ו' לחבר בין שתי עינים שהן בבחינת ב' יודי"ן, נמצא כי תפילין של ראש הוא בבחינת יו"י מספר שם הוי"ה. וזהו שכתב "בעל הטורים" כי שם יו"י נקרא ראשי תיבות שי"ן, כי על ידי ב' אותיות שי"ן שבתפילין מתהווה צירוף יו"י שמספרו כשם הוי"ה ברוך הוא.

מעתה יאירו עינינו להבין דברי רבי אליעזר הגדול, כי מה שכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, אלו תפילין שבראש", כי ידוע שיניקת הגוים היא מכוחות הטומאה של היצר הרע, נמצא לפי זה כי כאשר מהפכים את היצר הרע לטוב, הרי הם מאבדים את כל חיותם, כמו שיהיה לעתיד לבוא כשישחט הקב"ה את היצר הרע, ולכן כשהם רואים בתפילין של ראש כי שם יו"י נקרא ראשי תיבות שי"ן, שמהפכת את היצר הרע לטוב הם מתמלאים יראה גדולה.

הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה הסמיכות בין שני המאמרים בגמרא (מנחות לה:): "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, תניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש". ושוב דרשו מיד אחר כך מה שכתוב (שמות לג-כג): "והסירותי את כפי וראית את אחורי, אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה למשה קשר של תפילין".

ולפי האמור ב' המאמרים עולים בקנה אחד כפתור ופרח, כי מאחר שתפילין של ראש הוא בבחינת שם יו"י נקרא ראשי תיבות שי"ן, שהוא רמז על ב' אותיות ש' מימין ומשמאל, שהן כנגד יצ"ר רע משמאל המתחבר עם יצ"ר טוב מימין להפוך לטוב, לכן הראה הקב"ה למשה רבינו קשר של תפילין של ראש, שבו מתקשרות שתי הרצועות מימין ומשמאל להפוך את היצר הרע לטוב.

תפילין של ראש כנגד יעקב אבינו שאמר "עשר אעשרנו" לעבוד את ה' בב' יודי"ן של וייצ"ר"

והנני להעלות על שלחן מלכים כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה שכתב בעל

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com